

Nr 15.

Av herr **Linderot**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän omsättningsskatt.

Den av regeringen föreslagna omsättningsskatten skall fylla den dubbla uppgiften att anskaffa medel för delvis täckning av det väldiga budgetunderskottet och framtvinga en konsumtionsinskränkning till vilken vissa spekulationer om att bevara penningvärdet i huvudsak orubbat knyts. Även regeringen erkänner att omsättningsskatten är ur social synpunkt skadlig, då den ju drabbar de stora familjerna och små inkomsttagarna mycket hårt. En stor familj som är fattig får genom omsättningsskatten ändå större livsmedelsutgifter än en liten rik familj.

Detta måste betraktas som så mycket vidrigare då sedan krigsutbrottet en snabb försämring av existensvillkoren för de fattiga breda folklagen ägt rum.

Socialstyrelsens index för livsmedel, bränsle och lyse visar exempelvis följande förändringar:

1914	juli	100
1933		123
1938		144
1939		149
1940	1 aug.	175

Levnadskostnadsindex visar från juli 1939 till april 1940 en stegring från 108 till 119. Redan i juli månad hade motsvarande siffra sprungit upp till 124. Det förefaller som om levnadskostnadsstegringen skulle ske ändå snabbare under detta krig än under föregående världskrig.

Som bekant utgör den compensation som utgår åt en del av arbetarna för dyrtiden endast en mindre del, hittills högst en fjärdedel, av prisstegringen. Kvar står alltså att en betydande standardförsämring ägt rum för de breda folklagen, trots att kriget knappt inträtt i sitt andra år.

Ransonera de befintliga nödvändighetsvarorna!

Som skäl för en fortsatt konsumtionsinskränkning har bland annat anförts att landets försörjningsresurser minskat och att man för närvarande har att räkna med som tvång att minska konsumtionen 20 procent. Även om en minskning av tillgångarna ägt rum genom importbegränsningen, den felslagna skörden och viss skadlig export av förnödenheter, så får inte konsumtionsbegränsning framtvingas genom varornas fördyrande. Den metoden

leder endast till att lägre inkomsttagare tvingas att ytterligare minska sin konsumtion. Men det blir i så fall de samhällsgrupper, vars konsumtion redan förut är för låg, de vars levnadsstandard i stället bör höjas. En dylik metod leder alltså inte till att de stora inkomsttagarna behöva känna tvånget till konsumtionsinskränkning. Tvärtom kunna de vidmakthålla sin konsumtion, öka densamma trots en viss fördyring av konsumtionspriserna. Den indirekta skatteandelen spelar nämligen en så obetydlig roll för de stora inkomsttagarna, och detta rubbas inte av att en omsättningsskatt lägges till de tidigare *indirekta* skatterna. Enligt propositionen ökade under tiden 1934/35 till 1940/41 den indirekta skatten för en inkomsttagare med 1,300 kronors inkomst från 8.8 till 14.2 procent av inkomsten, medan motsvarande ökning för en inkomsttagare med 200,000 kronors beskattningsbar inkomst var från 0.3 till 0.5 procent. Det är under dessa förhållanden löjligt tala om att den ifrågasatta beskattningen skulle framtvinga en konsumtionsbegränsning för de stora inkomsttagarna.

Om man tillfälligt måste nedbringa konsumtionen, så är den riktigaste utvägen att genomföra en ransonering av alla produkter på vilka brist kan befäras uppstå. Vidare bör man fastställa maximipriser. Med dylika åtgärder kan man på ett rättvist sätt fördela de minskade tillgångarna och taga vederbörliga hänsyn till behoven. På samma sätt innebära maximipriser och inskrifdanden mot jobberi och hamstring, att man i någon mån tryggar tillgången av nödvändighetsvaror även för de mindre bemedlade. Därjämte undviker man genom dylika åtgärder de prisstegringar, som anses medföra så vådliga konsekvenser för valutan.

Regeringens resonemang om sammanhanget mellan omsättningsskatten och inflationsproblemet förefaller egendomligt. Det proklamerar som en statlig uppgift att förhindra prisstegringar, enär dylika förmenas befördra inflationstendenserna. Å andra sidan föreslår den skatter och genomdriver finansieringsåtgärder, som obevekligen höja prisnivån. Och när den gör detta erkänner den (proposition nr 3 sidan 28) att:

»En allmän konsumtionsbeskattning verkar omedelbart prisstegrande.»

Regeringen befordrar trots detta »inflatoriska» prisstegringar; i detta fall — för fullföljandet av syftet att minska konsumtionen — anser den dem direkt önskvärda. Men i så fall kunna ju icke dess deklarationer om viljan att förhindra inflationen tillmätas någon saklig betydelse.

I en promemoria-bilaga 2 till propositionen utvecklar regeringens sakkunniga, professor Erik Lindahl och landskamrer Alarik Wigert, en principiell argumentation för konsumtionsskatten som inte alldeles bör förbigås. De skriva bl. a.:

»Alltför höga direkta skatter utlösa nämligen för de medelstora och större inkomsttagarnas vidkommande en tendens att minska sparandet i stället för konsumtionen... I jämförelse med en ny direkt inkomstskatt har en indirekt konsumtionsskatt den fördelen, att den ej träffar sparmedlen och därför kan antagas utöva ett gynnsamt inflytande på sparverksamheten... Vidare ger en skatt på konsumtionen även bättre möjligheter att träffa den stora

massan av mindre inkomsttagare, från vilka ökade bidrag till statskassan i nuvarande nödläge ej kunna undvaras.»

Resonemanget ger utan omsvep uttryck för den meningen, att *de små och fattiga skola betala för att de rika skola slippa betala!* Det betraktar den statliga skattepolitiken som *ett naturligt led i strävandena att höja profiten* eller i vart fall relativt än mer förbättra de välbärgades ekonomiska och sociala position gentemot de stora egendomslösa folklagren. En skatt för att öka sparandet, som innebär att man försämrar de breda folklagrens möjligheter att spara, är alltså ingenting annat än ett medel för att öka det stor-kapitalistiska »sparandet», d. v. s. ytterligare forcera den snabba kapitalkoncentrationen.

Inkomstutvecklingen.

Trots det otillräckliga statistiska material, som står till buds för att bedöma den ekonomiska utvecklingen under det senaste decenniet, kan man dock ur taxeringarna till inkomst- och förmögenhetsskatt utläsa att en ytterligare väldig anhopning av inkomster och förmögenheter ägt rum på vissa händer. Svenska aktiebolags och solidariska bankbolags uppskattade inkomster ha sålunda undergått följande förändringar:

1934/35	292	miljoner	kronor
1939/40	721	»	»
1940/41	820	»	»

Här har alltså skett en nästan tredubbel ökning på fem år. Ett annat uttryck för »sparandet» har man i fastighetstaxeringarnas uppgifter om »Svenska aktiebolags och solidariska bankbolags fastigheter». Förmögenhetsökningen framgår tydligt:

1934	4,411	miljoner	kronor
1939	4,883	»	»
Ökning	472	miljoner	kronor.

Tar man vidare det uppskattade värdet av fast egendom utom statens och kommunernas finner man följande:

	Jordbruk	Annan egendom	Summa
1934	6,048 miljoner kronor	13,535 miljoner kronor	19,583 miljoner kronor
1939	6,662 » »	16,773 » »	23,435 » »

Enligt propositionen ha inkomsttagare över 8,000 kronors årsinkomst 1940/41 1,274 milj. kr. i beskattningsbar årsinkomst. Motsvarande summa för samma kategori var år 1931 962 milj. kr. i redovisad, *ej taxerad* beskattningsbar inkomst.

Innan vi ingå på frågan om skattetryckets fördelning återge vi några uppgifter om arbetslönerna. De visa att arbetslönerna för arbetare inom in-

dustri, handel och samfärdsel förskjutits enligt följande, som bör jämföras med den bredvidstående tabellen över socialstyrelsens levnadskostnadsindex:

	Genomsnittlig årslön kronor	Levnadskostnads- index
1929	2,496	170
1932	2,290	156
1935	2,438	156
1937	2,612	162
1939	2,776	166
juli 1940		193
okt. 1940		197

Ännu finnas inga siffror för arbetslönerna under 1940. De förskjutningar som skett i penninglönen äro dock inte betydelsefulla. Sedan 1929 har således arbetslönerna stigit med 11.2 procent. I siffrorna framträder alltså en mycket tydlig standardförsämring, vars tendens inte förändrats genom det s. k. ramavtalet. Än större blir naturligtvis denna för dem som inkallats och deras familjemedlemmar.

Skattestatistiken, som upptar skatter till både stat och kommun, visar följande utveckling:

1930/31	1,026	miljoner kronor
1934/35	1,147	» »
1939/40	1,967	» »
1940/41	2,176	» »

De sakkunniga skriva härom:

»De här anförda siffrorna ge emellertid vid handen, att totalbeloppet av nu gällande skatter grovt sett kan uppskattas till cirka en tredjedel av de fysiska personernas totala inkomst, under det att samma skattebörda 1934/35 höll sig omkring $\frac{1}{4}$ och för ett årtionde sedan något under $\frac{1}{5}$ av sagda totalinkomst. Detta innebär, att det genomsnittliga totala skattetrycket sedan 1930/31 skulle ha ökats med ungefär $\frac{2}{3}$ och sedan 1934/35 med omkring $\frac{1}{3}$.»

Konsekvensen av detta synes oss vara, att radikala åtgärder måste genomföras för att nedsöka utgifterna framför allt på den s. k. försvarshuvudtiteln.

Direkta och indirekta skatter.

Enligt de sakkunniga har fördelningen mellan direkta och indirekta skatter undergått vissa förändringar. Deras uppställning ger följande bild härav:

	Direkta skatter miljoner kronor	Konsumtions- skatter miljoner kronor	Totala statsskatter miljoner kronor
1930/31.....	216	386	602
1934/35.....	206	479	685
1939/40.....	567	830	1,397
1940/41.....	728	808	1,536
Ökning från 1930/31.....	512	422	934

Mot denna uppställning kan bland annat den befogade invändningen göras, att i densamma inte medräknats de statliga stödåtgärderna för jordbruket, vilka finansierats genom prisfördyringar och indirekta skatter. Inte ens margarinaccisen, som dock är en så tydlig konsumtionsskatt, har medtagits. Men denna indirekta skattebelastning är så mycket mer befogad att räkna med vid mätandet av det indirekta skattestrycket som den även drabbar en stor del av jordbrukarna mycket kännbart. Tidigare har denna extra belastning av konsumenterna beräknats till 300 miljoner kronor. För att få en riktig bild av skattebelastningen skulle man alltså för de sista åren allra minst räkna in dessa 300 milj. kronor på konsumtionsskatternas konto. I så fall skulle konsumtionsskatteandelen 1939/40 kunna beräknas till 1,135 milj. kr. i stället för de 830 milj. kr. som propositionen redovisar.

Den riktiga uppställningen blir därmed:

	Direkta skatter miljoner kronor	Konsumtions- skatter miljoner kronor	Totala statsskatter miljoner kronor
1930/31	216	386	602
1939/40	728	1,130	1,858
Ökning	512	744	1,256

Endast ökningen av de verkliga indirekta statsskatterna är alltså större än samtliga *direkta* statsskatter!

Vi ha med avsikt utelämnat skatterna till kommunerna. Vi anse att de sakkunnigas uppställning av dessa och deras inbördes fördelning mellan direkta och indirekta kommunalskatter är mycket otillfredsställande. Det är sålunda känt för alla att kommunerna i stor utsträckning finansiera sina utgifter genom indirekt beskattning. Dessa skatter uttagas exempelvis genom höga spårvägs- och bussavgifter, genom höga elektricitets-, vatten- och gasavgifter, genom höga sjukhustaxor o. s. v.

Det hävdas från såväl finansministern som från de sakkunniga, att den indirekta beskattningen redan drivits så långt att några nämnvärda tillskott för att finansiera de statliga utgifterna inte äro att påräkna genom ytterligare progressivitet i fråga om de direkta skatterna. Enligt propositionen betalar gift person med ett barn i följande inkomstlägen följande skatter (för sista året medräknas icke de skatter som urtima riksdagen beslutar):

	1,300 kr.		2,000 kr.		3,000 kr.		4,500 kr.		10,000 kr.		50,000 kr.		200,000 kr.	
	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%
1934/35...	141	10.8	231	11.6	399	13.5	654	14.5	1,605	16.1	10,612	21.2	57,071	28.5
1940/41...	216	16.6	310	15.5	524	17.5	839	18.6	2,216	22.2	17,982	36.0	101,944	51.0

Sedan skatten betalats återstår för annan förbrukning:

kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
1,084	1,690	2,476	3,661	7,684	32,018	98,056

Detta bevisar ju att i fråga om de högsta inkomstgrupperna finns en mycket stor outnyttjad skattekraft.

En omsättningsskatt på börsspekulationerna är välmotiverad. Omsättningen å Stockholms fondbörs har under det senaste årtiondet svängt mellan 226 milj. kr. minimum och 575 milj. kr. maximum.

Och framför allt vilja vi betona, att förmögenheterna under nuvarande exceptionella förhållanden ovillkorligen böra bli föremål för en radikal beskattning.

Finansministern tycks inte själv vara övertygad om att det skulle vara nödvändigt att nu tillgripa omsättningsskatt. Han anför bl. a. på sidan 27:

»Av tidigare anförda siffror har visserligen framgått, att den effektiva förmögenhetsförsämringen icke nått en sådan omfattning, att den utgör ett avgörande skäl för ytterligare beskattning, om andra, vägande skäl skulle tala mot valet av denna finansieringsform... Det är icke utan vidare nödvändigt att en sådan täckning (av statsutgifterna genom skatt. — Min anmärkning. —) sker omedelbart. Den kan uppskjutas och fördelas över en längre eller kortare tidrymd.»

Av detta skäl avstår regeringen från att nu framlägga förslag om någon särskild förmögenhetsskatt. Jag anser för min del, att skälen för att avslå omsättningsskatten äro mera vägande. Jag ser därvid icke blott frågan ur de synpunkter som ovan utvecklats, enligt vilka skattetrycket och standardförsämringen för de breda folklagen redan äro så omfattande att åtgärder böra snarast genomföras för att höja dessas standard. Exempelvis i fråga om pensionärerna har regeringen tidigare sagt att statliga bidrag måste till. Ifråga om de stora familjerna har regeringen genom rabattkorten på smör givit uttryck för uppfattningen att läget blivit ohållbart, varför vissa statliga stödåtgärder äro nödvändiga.

En farlig väg.

Men jag tänker också på de oundvikliga politiska och skattepolitiska konsekvenserna av ett beslut om omsättningsskatt. Ett sådant beslut kommer med säkerhet att aktivisera de krafter, som genom konsumtionsbeskattning ser den naturliga vägen att finansiera statsutgifterna och för vilka konsumtionsbeskattningen både är ett medel att skydda de rika på de fattigas bekostnad och att forcera den snabbt pågående kapitalkoncentrationen. Det har visat sig att varje eftergift från de principiella motståndarna mot sådan indirekt be-

skattning, som drabbar de breda folklagens förbrukning, omedelbart utnyttjas för vidare framstötter. När spritskatterna genom skattehöjningar på tio år ökat från 103 miljoner kronor till 275 miljoner kronor och tobaksskatterna under samma tid och av samma skäl ökat från 68 miljoner till 160 miljoner kronor visar detta tydligt konsekvenserna av varje reträtt. Man kan på goda grunder antaga, att ett beslut om femprocentig omsättningsskatt på de varor som regeringen föreslagit snart aktualiserar en höjning och en ökning av de beskattade produkternas antal. Ty ju mer statens inkomster växa desto mer stegras tydligen dess utgifter. Ännu så sent som 1916 kunde de militära utgifterna begränsas till en fördubbling jämfört med förkrigstiden eller 167 miljoner kronor. Våra militära utgifter kunna näppeligen uppskattas under 2,500 miljoner kronor.

Ett bifall till regeringens krav synes än mindre motiverat, eftersom regeringen själv blandar upp deklamationerna om betydelsen att skydda de sämst ställda för skattens sociala skadeverkningar med formliga krigsförklaringar mot de sämst ställda och de stora hushållen. I resonemanget på sidan 26 (prop. nr 3) om statsutgifterna och finansieringsfrågan påpekar finansministern, att möjligheterna alltid återstå att genom ökade riksbankskrediter, som vid en viss tidpunkt endast kunna åstadkommas genom inflation, finansiera de stora statliga utgifterna. Han anser att »den kassamässiga finansieringen av utbetalningarna» i visst sammanhang närmast kan betraktas som »en rent teknisk fråga, som aldrig erbjuder några egentliga svårigheter . . .» Det verkliga problemet anser han vara »hur verkningarna av de ökade statsutgifterna bäst kunna balanseras genom uppsugning av köpkraft från de enskilda hushållen». Om denna uppsugning då icke äger rum, menar finansministern, »faller man vid finansieringen i sista hand tillbaka på riksbankskrediter».

Riksbankskrediterna = inflation bör man emellertid spara med så länge! Ty, säger finansministern: »Men i övrigt och i stort sett måste man vidhålla, att denna finansieringsform (med inflation genom riksbankskrediter. — Min anmärkning. —) bör anlitas, blott om beskattnings- och upplåningsmöjligheterna utnyttjas ända intill den punkt, efter vilken någon uppsugning av köpkraft från de enskilda hushållen på dessa vägar icke längre är att påräkna och en finansiering av statsutgifternas verkningar alltså överhuvud icke står att vinna. Finansieringsproblemet kommer alltså att i första hand gälla skatter eller lån.»

Därmed tröstar finansministern det svenska folket med att först skola de svenska hushållen plundras till sista smulan i skafferiet och alla tillgängliga sparmedel användas för inköp av kanoner . . . därefter kommer inflationen. Det är lika uppriktigt som cyniskt och hopplöst. En regering som utvecklar ett dylikt desperat program har uppenbarligen ingen vilja att skapa en ur folkets synpunkt förnuftig hushållningsplan.

Vad som i stället bör göras är enligt min uppfattning:

- 1) En radikal nedskärning av militärutgifterna.
- 2) En effektiv beskattning av förmögenheterna.
- 3) Då den privatkapitalistiska varudistributionen uppenbart icke är i stand

att trygga en rättvis fördelning av de minskade tillgångarna måste en ransonerings genomföras.

4) För att förhindra ytterligare prisstegringar böra maximipriser på alla livsförnödenheter fastställas och en effektiv lagstiftning mot hamstring och jobberi genomföras.

5) Särskilda åtgärder äro nödvändiga för att öka produktionen av nödvändighetsvaror.

6) De sämst ställdas betryck, bland annat folkpensionärernas, måste lättas genom statliga åtgärder.

På dessa vägar böra enligt min mening krigstidens svårigheter mötas. De äro icke förenliga med det program, som regeringen utvecklat i sin proposition om omsättningsskatt. Jag föreslår med hänvisning härtill,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Majt:s proposition nr 3.

Stockholm den 26 oktober 1940.

Sven Linderot.